

"OSLOBADJANJE HRVATSKE OD TURAKA U XVII STOLJEĆU"

Ankica Marić

Povijesni muzej Hrvatske

Izložba "Oslobađanje Hrvatske od Turaka u 17.st." postavljena je u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu sa ciljem da upozna gradjanstvo, a prije svega učenike osnovnih škola, s glavnim problemom Hrvatske u 17. st. - oslobađanjem dijelova zemlje što su ih osvojili Turci. Tema je svakako imala dovoljnu povijesnu težinu da bi se pristupilo njenoj muzeološkoj obradi, tim više što dodad nije nikad cjelovito obradjena i u jednoj izložbi prikazana. Pri izboru materijala za ilustraciju svih povijesnih događaja vezanih za borbu s Turcima - od bitke kod Siska 1593. do mirovnog ugovora u Srijemskim Karlovcima 1699. - nastojali smo se poslužiti kad god je to bilo moguće originalnim materijalom, muzejskim eksponatima koji se čuvaju u ovom muzeju, nadopunjujući ih posudjenim dokumentima iz srodnih ustanova. Pojedine događaje koje u nedostatku sačuvane originalne dokumentacije nismo mogli pokazati, a imali su takvu važnost da ih se moralo spomenuti, prikazali smo uz pomoć kopija i foto-kopija.

Gradja što smo je koristili i pokazali u ovoj izložbi raznovrsna je, i možemo je podijeliti u tri osnovne grupe:

- a/ trodimenzionalni originalni predmeti,
- b/ originalni arhivski materijal,
- c/ fotokopije i fotografije.

Gradja potječe iz nekoliko muzejskih zbirki:

- a/ grafička zbirka - iz nje smo crpili originalne grafičke prikaze pojedinih bitaka, gradova i utvrda, portrete povijesnih ličnosti,

- b/ zbirka historijskog slikarstva,
- c/ zbirka oružja - suvremeno hladno i vatreno, tursko i evropsko oružje,
- d/ zbirka povijesnih karata /tako smo na zemljopisnim kartama suvremenika pratili ratove za oslobodjenje i promjene granica prema Turskoj/,
- e/ heraldička zbirka - grbovi pojedinih velikaških obitelji, koje su se istakle u političkom i vojnom životu tadašnje Hrvatske.

Budući da je ova izložba povijesnog karaktera, gradja je morala biti izložena u točnom kronološkom redosljedu. S druge strane morali smo paziti da taj slijed dvodimenzionalnih zidnih eksponata, kojih je u originalu najviše sačuvano, ne prijedje u monotono nizanje, koje umanjuje željeni efekt doživljavanja povijesnih događaja.

Već sam navela da je izložba bila postavljena u izložbenim prostorijama Povijesnog muzeja Hrvatske, u šest dvorana južnog krila ove palače. Pošto ova lijepa stambena palača nije gradjena s namjerom da se u nju smjesti jedan muzej, sam izložbeni prostor sa svojim zidnim napomičnim vitrinama upravo kod ovakovih povijesnih izložbi često stvara probleme.

Tehničku stranu izložbe riješili smo tako da smo sve dvodimenzionalne izložke stavili pod staklo. Na taj način smo ih zaštitili i riješili problem njihova postavljanja u izložbenom prostoru. Trodimenzionalni materijal, kao oružje, grbove i sl. postavili smo u zidne vitrine i vitrine u prostoru. Svaki eksponat imao je kratko objašnjenje - malu legendu. Izložba je popraćena sa četiri veće legende. Na njima posjetilac može pročitati osnovne povijesne podatke koji prate i nadopunjuju izloženu gradju, tako da bez pomoći stručnog vodiča, na osnovi onog što vidi i pročita, dobiva

cjelovitu sliku izložbom interpretiranih povijesnih događaja i zbivanja.

POVIJESNA TEMATIKA IZLOŽBE

Porazom hrvatske vojske bana Emerika Derenčina na Krbavskom polju 1493. počele su duge godine ratovanja s Turcima u kojima će Hrvatska gubiti dio po dio svog teritorija da bi na kraju 16.st. bila svedena na "ostatke ostataka nekoć slavnog Hrvatskog kraljevstva". Porazom turske vojske kod Siska 1593. prestaje stoljetna hrvatska defanziva. Turska osvajanja u Hrvatskoj našla su ovdje svoju krajnju sjeverozapadnu granicu.

Potkraj 16.st. osjeća se slabljenje Turske uzrokovano krizom ekonomske osnovice Carstva. Vojnofeudalna struktura zasnovana na specifičnom turskom posjedovnom "timarskom" sistemu, pod utjecajem robnonovčanih odnosa počinje se raspadati. Slabi vojna moć Carstva, prestaje teritorijalno širenje i priliv ratnog plijena. Centralna vlast nema snage da razbije volju janjičara - nekad elitne carske vojske - koja je Tursku učinila prvom velesilom onog vremena. Ustanci i pokreti pokorenih naroda, pobune janjičara, glavno su obilježje političke povijesti Osmanskog carstva od kraja 16. st. do druge polovice 17. st. Na toj se osnovi mogao početi smanjivati opseg Turskog carstva.

Da bi osvetio poraz kod Siska, navijestio je sultan Murat III caru Rudolfu rat. Tako je počeo dugi rat od 1593. do 1606.

Pod dojmom velikog turskog poraza kod Siska, papa Klement VIII od početka dugog rata vodi diplomatsku borbu i akciju obraćajući se vladarima Zapada, knezovima Erdelja,

poljskom kralju i ruskom caru sa ciljem da se pokrene zajednička vojna protiv Osmanlija. Premda ova akcija nije rezultirala savezom kršćanskih država i ratom za oslobođenje, ostavila je traga u ustancima pokorenih naroda evropskog dijela Turske.

Glavno ratište za vrijeme trajanja dugog rata bila je Ugarska. U Hrvatskoj se nastoji održati obrambena linija na rijeci Kupi kojoj stalna opasnost prijeti od Petrinje - utvrde što su je Turci sagradili 1592. kao glavno uporište za napad na Sisak. Godine 1595. poslije više pokušaja Petrinja je konačno oslobođena. Osnovana je Petrinjska kapetanija, koja postaje značajan branik hrvatskih krajeva sjeverno od Kupe.

Godine 1596. grupa Splitskana, uskoka i Poljičana pod vodstvom splitskog plemića Ivana Albertija oslobodila je Klis, ali se bez podrške Mlečana posada nije mogla održati te je kratko nakon zauzimanja prisiljena vratiti Klis Turcima.

U dugom ratu Turci su uspjeli sačuvati samo dotadašnje tekovine. Prvi put poslije stoljetne borbe zakazala je osvajачka snaga Osmanskog carstva, nastupio je trenutak ravnoteže na zapadnim granicama Turske. To će pokazati i mirovni ugovor sklopljen izmedju Austrije i Turske 1606. na ušću rijeke Žitve.

Ovim mirovnim ugovorom Hrvatskoj ostaju oslobođena područja oko Petrinje, Moslavine i Čazme. Žitvanski mir ulazi u povijest kao prvi ravnopravni mirovni ugovor izmedju Habsburgovaca i Turaka. Mirom je dokinut godišnji danak koji su Habsburgovci plaćali Turskoj od 1547. Dugi rat je za Hrvatsku značajan i po tome što se upravo u tom razdoblju stvaraju uvjeti za izdvajanje Vojne krajine u posebno područje pod upravom austrijskih vojnih vlasti.

Krajem 16. i početkom 17. stoljeća došlo je do masovnog preseljavanja Vlaha s turskog teritorija na pusta zemljišta duž turske granice u Hrvatskoj. Najvažnija naselja u Slavonskoj krajini su oko Križevaca, Rovišća, Ivanica, a u Hrvatskoj krajini Gomirje, Lič, okolica Ogulina, Modruša, Brinja i Otočca. Vlasi se smatraju slobodnim "ratnicima i vojnicima", kao dužnost priznaju samo vojnu službu vladaru.

Društveno-ekonomski sukob između hrvatskih feudalaca i krajišnika olakšat će sprovođenje politike bečkog dvora da se područja naseljena Vlasima izuzmu ispod vlasti Hrvatskog sabora i bana, što je i provedeno 1627. kad je zemlja na kojoj su nastanjeni Vlasi proglašena vlasništvom kraljevske krune. Vojna krajina izuzeta je ispod jurisdikcije Hrvatskog sabora i bana i uređena kao posebna austrijska pokrajina. Iako se pojedina područja oslobadjaju od Turaka, Hrvatska se na taj način i dalje u 17. st. teritorijalno smanjuje.

U prvoj polovici 17. st. Habsburgovci, a s njima i hrvatske čete, sudjeluju u tridesetogodišnjem ratu 1618-1648. Još za trajanja tog rata počinje kandijski rat 1645-1669. između Turske i Mlečana. Premda su ovaj rat Turci počeli zbog Krete, uskoro se borbe prenose na mletačko-tursku granicu u Dalmaciji. Za punih dvadeset godina Dalmacija je bila veliko ratište u kojem su na strani Mlečana aktivno sudjelovali prebjezi iz Turske i domaći stanovnici. Iako je ovaj rat okupio široke slojeve naroda u borbi protiv Turaka, Hrvatskoj nije donio znatnijih promjena, osim što je Klis prešao u vlast Mlečana.

Na hrvatsko-turskoj granici vodi se četrdesetih godina "mali rat" koji ne mijenja granice Hrvatske.

Godine 1649. car Ferdinand III produžava primirje s Turcima na 20 godina. Unatoč tome idućih se godina pogranični sukobi u Hrvatskoj nastavljaju. Ban Nikola Zrinski i brat mu Petar vođe uspješne bitke s Turcima kod Rakovice, Kostajnice i Široke Kule u Lici.

Godine 1663. počeo je novi rat s Turcima zbog prilika u Erdelju. Veliki vezir Ahmed Köpröli poveo je veliku vojsku na Ugarsku, a bosanski namjesnik Ali-paša Čengić na Hrvatsku. Već 1663. pobijedio je Petar Zrinski Ali-pašu Čengića kod Jurjevih stijena u blizini Otočca. Iste godine Petar pobjedjuje krupskog kapetana Delipašu Badanjkovića kod Rakovice nedaleko Slunja, a sam paša Badanjković poginuo je u dvoboju s Petrom Zrinskim. Ban Nikola Zrinski 1663. pobjedjuje tursku vojsku kod Novog Zrina, koji je dao sagraditi dvije godine ranije za obranu Medjumurja od kaniških Turaka. Nastavak vojne protiv kaniškog paše zabranjuje mu car Leopold.

Godine 1664. ban Nikola Zrinski diže "insurekciju", opću mobilizaciju, i kreće na "zimsku vojnu" protiv Turaka u južnoj Ugarskoj. Tom prilikom zauzeo je Brezovicu, Baboču, Barč, stigao do Osijeka i spalio veliki most na Dravi koji je sagradio Sulejman Veličanstveni 1527, te tom ofanzivom otežao prodor Turaka prema Beču. Braća Zrinski su na vrhuncu ratne slave. Španjolski kralj dodjeljuje banu Nikoli Zrinskom "Red Zlatnog runa", a francuski kralj ga imenuje svojim "Pairom" i šalje mu na dar 10.000 talira. I dok Zapadna Evropa s divljenjem i podrškom prati pobjede Zrinskih nad Turcima, car Leopold nije zadovoljan ovolikom ratnom slavom hrvatskih velikaša.

Godine 1664. krenuo je veliki vezir Ahmed Köpröli s velikom vojskom i stotinu topova na Novi Zrin, koji je pao 30. lipnja 1664. Carska vojska pod zapovjedništvom generala Rajmun-

da Montecuccolija, smještena nedaleko Novog Zrina, nije ni koraka učinila da spasi utvrdu Zrinskih. Sam je Nikola Zrinski rekao ovom prilikom: "Pred očima naše velike vojske pao je Novi Zrin, a gospodin Montecuccoli nije na njegovu obranu ni sablje povukao".

Godine 1664. 1. kolovoza zaustavljena je ofanziva Ahmeda Köprölija velikim porazom turske vojske u bitki kod Sv. Gottharda na rijeci Rabi.

Iste godine 10. kolovoza sklopljen je između Austrije i Turske mir u Vašvaru.

Ovaj "sramotni" mir priznao je Turcima netom osvojena područja, a Austriju obvezao na plaćanje 200.000 talira ratne odštete.

Rat s Turskom 1663 - 64. pokazao je da Habsburgovci oslobodjenje Hrvatske i Ugarske od Turaka podređuju svojim dinastičkim interesima, koji su u ovom trenutku usmjereni prema Zapadu. Vašvarski mir, zaključen u potpunoj suprotnosti spram uspjeha posljednjih ratnih godina i bez sudjelovanja predstavnika Ugarskog sabora, predstavlja povredu staleških prava, upozorenje na apsolutistička nastojanja dvora i neposredan povod urote hrvatskih i ugarskih velikaša. Od sredine 17.st. centralizacijom uprave bečki dvor sve očitije udara temelje apsolutističkoj monarhiji. Obitelji Zrinskih i Frankopana veličinom i položajem svojih posjeda i svojom ekonomskom snagom ozbiljna su prepreka realizaciji te politike u Hrvatskoj. Zbog toga je bio neizbježan sukob između bečkog dvora i najmoćnijih velikaških porodica Hrvatske, koje su u onom trenutku bile nosilac državnopravnih tradicija Hrvatske. Sudbina urotnika bila je odlučena i prije nego je presudu izrekao za to posebno formirani sud. Zapljena zrinsko -

frankopanskih posjeda nakon izvršenja smrtne kazne nad Petrom Zrinskim i Krstom Frankopanom, imala je za Hrvatsku katastrofalne posljedice. Za više od pola stoljeća oduzet je Hrvatskoj znatan dio njenog područja i stavljen u neposredan carski posjed.

U drugoj polovici 17.st. reformama velikog vezira Mehmeda Ćuprilića u Osmanskom carstvu ponovno je uspostavljen red. Godine 1683. Turci su izvršili posljednji pohod u središnjju Evropu. To je zadnji pokušaj Osmanlija da u evropskom dijelu svog carstva učvrste poljuljan položaj. Veliki vezir Kara-Mustafa s 200.000 vojnika bezuspješno je opsjedao puna dva mjeseca Beč. Zajedničkim snagama carske vojske i prispjelih četa Jana Sobjeskog 12. rujna 1683. poraženi su Turci kod Beča.

Ovim porazom počinje uzmicanje Turske iz srednje Evrope i veliki rat za oslobodjenje hrvatskih i ugarskih zemalja. U ožujku 1684. osnovana je na poticaj pape Sveta liga u koju stupaju Austrija, Poljska i Mletačka Republika. Zato se rat od 1684. vodi na više bojišta. U Ugarskoj ratuje carska vojska, u Hrvatskoj i Slavoniji hrvatska vojska bana Nikole Erdődyja potpomognuta ustaničkim pokretom koji u Slavoniji predvodi fra Luka Ibrišimović. Tijekom 1684. ustanici u Dalmaciji pod vodstvom Stojana Jankovića i Ilije Smiljanića oslobadjaju cijelu Dalmaciju osim Sinja i Knina. U Lici je takodjer buknuo ustanak protiv Turaka. Pod vodstvom svećenika Marka Mesića ustanici su uz pomoć krajiške vojske oslobodili 1689. čitavu Liku i Krbavu. Godine 1684. ban Nikola Erdődy i krajiški general Jakov Leslie oslobodjaju Viroviticu, Sopje, Voćin i Staru Gradišku. Godine 1686. poslije punih 150 godina turske vladavine Karlo Badenski, zapovjednik glavne carske vojske, oslobodio je Budim. Iduće godine oslobodjeni su Osijek, Valpovo, Vukovar, a 1688. Kostajnica. Tako su već 1687. bile oslobodje-

ne gotovo cijela Ugarska, Slavonija i Hrvatska. Godine 1688. težište borbe prenosi se na Srbiju. U pohodu velikog vezira Mustafe Köprölija 1690. Turci su ponovno osvojili čitavu Slavoniju osim Osijeka i Virovitice. Ali već iduće godine sultan Sulejman III doživljava težak poraz u bitki kod Slankamena i tako ova kratka ofenziva biva slomljena. Nakon poraza turske vojske kod Sente 1697. započeti su pregovori o miru.

Veliki rat 1683 - 1699. zaključen je mirom u Sremskim Karlovcima 1699. Po mirovnom ugovoru ostaju oslobođene Ugarska osim Banata, Hrvatska do Une i južnog Velebita i Slavonija osim jugoistočnog Srijema. Posjedi Mletačke Republike proširuju se do linije Knin - Sinj i Gabele na Neretvi. Godine 1714 - 1717. vodi se mletačko - turski rat u koji 1716. ulazi Austrija da bi sačuvala osvojena područja u Podunavlju.

U kolovozu 1716. došlo je do prve bitke između turske i austrijske vojske, koju vodi Eugen Savojski kod Petrovaradina. Poslije ove pobjede carska vojska osvaja Temišvar - posljednju veliku tursku utvrdu u Ugarskoj. Hrvatska vojska pod zapovjedništvom banskog namjesnika Ivana Draškovića zauzela je Jasenovac, Dubicu i Kostajnicu.

Nakon poraza kod Beograda 1717. sklopljen je mir u Požarevcu. Požarevačkim mirom Turska je izgubila istočni Srijem, dio Bosne uz Savu i Unu, Banat i veliki dio Srbije. U idućem ratu s Turcima 1736 - 39. Austrija će izgubiti sve što je Požarevačkim mirom dobila, osim Slavonije i Srijema, koji su trajno oslobođeni turske vladavine.

TEMATSKI PLAN

1. Legenda

U osvajačkom prodoru Turske prema srednjoj Evropi Hrvatska je tijekom 16.st. izgubila mnogo od svog teritorija. Krajem 16.st. Hrvatska, zapravo njezini "ostaci ostataka", jedva se zamjećuju na karti Evrope.

Za srednju Evropu bio je taj uski teritorij Hrvatske vrlo važno obrambeno područje. To je najjužniji dio fronte od Karpata do Jadrana koji sprečava prodiranje Turaka na Zapad, a Hrvatskoj za više stoljeća nameće iscrpljujući rat. Granični pojas prema Turskom carstvu organiziran kao Vojna krajina, sredinom 16.st. podijeljen je na Slavonsku krajinu između Drave i Kupe sa središtem u Varaždinu i na Hrvatsku krajinu sa središtem u novosagrađenoj utvrdi Karlovac.

Stoljetno napredovanje Turaka u Hrvatskoj zaustavljeno je u presudnoj bitki kod Siska 1593. u kojoj je turska vojska doživjela težak poraz.

"Dugi rat" 1593 - 1606. koji su Turci pokrenuli poslije poraza kod

Siska završen je mirom na ušću rijeke Žitve. Ovim mirovnim ugovorom priznate su postojeće granice. U Hrvatskoj su oslobođena područja oko Petrinje, Moslavine i Čazme. To je prvi ravnopravan ugovor sklopljen između Habsburgovaca i Turaka.

2. Crtež	Karta Hrvatske krajem 16.st. tzv. "ostaci ostataka".
3. Original
bakrorez	Karta graničnog područja s Turskom iz 1600.
4. Original
kolorirani bakrorez	Tlocrt Petrinje iz 1592.
5. Original
bakrorez	Bitka kod Siska 1593.
6. Original
kolorirani bakrorez
NSB G. 2252	Suvremeni letak o bitki kod Siska 1593.
7. Originali
oružje	Kaciga i pancir košulja.
8. Original
bakrorez, portret	Ban Toma Erdödy vodio je bansku vojsku u bitki kod Siska 1593.
9. Original	Grb obitelji Erdödy iz 17. st.
10. Originali
oružje	Puška fitiljača, rog za barut, dva pištolja na kolo, ključevi za navijanje kola.

11. Originali
oružje	Sablja, mač za probijanje panci-
ra, mač paloš, konjanički mač.
12. Original
bakrorez	Bitka kod Petrinje 1596.
13. Original
bakrorez, portret	Za banovanja Ivana Draškovića
sklopljen je žitvanski mir.
14. Original
bakrorez	Karta Habsburške monarhije s li-
kom cara Rudolfa.
15. Fotografija
/bakroreza/	Turski sultan Murat III /1574 -
- 1595/.
16. Original
bakrorez	Karta Turskog carstva.
17. Original
oružje	Helebarda i partizana.
18. Originali
oružje	Prsni oklop i dva pištolja na
kolo.
19. Original
bakrorez, portret	Car Ferdinand II /1691 - 1737/.
20. Original
kolorirani bakrorez	Karta Hrvatske, Slavonije, Dalma-
cije i Bosne.
21. Original
bakrorez, portret	Vuk Frankopan - jedini hrvatski
velikaš koji je imao čast karlo-
vačkog generala.
22. Original
bakrorez	Tlocrt tvrđave Karlovac.

23. Original
bakrorez	Juraj Zrinski, hrvatski ban
/1622 - 1626/.
24. Original	Zastava hrvatske vojske iz početka 17.st.
25. Original
kolorirani bakrorez	Kostajnica.
26. Crtež	Karta s prikazom seobe Vlaha.
27. Original	Statuta Vallachorum iz 1630.
28. Original	Posljednja potvrda vlaških vlastica od Karla VI.
29. Fotografija
bakroreza	Uskok.
30. Original
bakroreza	Veduta Senja.
31. Original
bakrorez, portret	Ferdinand III /1637 - 1657/.
32. Original
bakrorez	Nikola Zrinski, hrvatski ban
/1647 - 1664/.
33. Original
bakrorez
NSB 106/1976	Petar Zrinski.
34. Fotografija
bakroreza	Vedute Slunja i Otočca.
35. Original
kolorirani bakrorez	Karta Hrvatske iz vremena banovanja Petra Zrinskog.

36. Original
bakrorez
NSB 139/1976	Nikola Zrinski.
37. Original
bakrorez	Rušenje osječkog mosta u
"zimskoj vojni" Nikole Zrin-
skog 1664.
38. Original
oružje	Pet mačeva tipa schiavone.
39. Original
oružje	Sedam helebardi iz 17.st.
40. Original
bakrorez	Suvremeni letak o rušenju
osječkog mosta.
41. Original
kolorirani bakrorez	Karta Turskog carstva.
42. Fotografija
bakroreza	Sultan Mehmed IV /1648 -
- 1687/.
43. Legenda	Sredinom 17.st. najvažnije
pitanje Hrvatske i Ugarske -
oslobodjanje zemlje od Tura-
ka - bilo je samo jedno u ni-
zu pitanja vanjske politike
Habsburgovaca. Nespremnost
Dvorskog ratnog vijeća da po-
krene odlučniji pohod protiv
Turaka posebno će doći do iz-
ražaja u turskom ratu 1663 -
- 1664. Poslije velikih pobje-
da Petra Zrinskog nad Turcima
kod Slunja, Otočca, uspješne

"zimske vojne" Nikole Zrinskog u kojoj je spaljen Sulejmanov most kod Osijeka i velike pobjede kršćanske vojske kod Sv.Gottharda, 10. kolovoza 1664. sklopljen je između Austrije i Turske mir u Vašavaru. Ovaj "sramotni" mir ne samo da je prepustio Turcima netom osvojena područja nego je obvezao Austriju i na plaćanje 200.000 talira ratne odštete. Vašvarski mir, zaključen u potpunoj suprotnosti s izbornim pobjedama i bez sudjelovanja predstavnika Ugarskog sabora, predstavlja povredu staleških prava, upozorenje na apsolutistička nastojanja dvora i neposredan povod uroti hrvatskih i ugarskih velikaša. Zapljena Zrinsko-Frankopanskih posjeda nakon izvršenja smrtno osude u Bečkom Novom Mjestu 30.IV 1671. nad Petrom Zrinskim i Krstom Frankopanom imala je katastrofalne posljedice za Hrvatsku.

Veliki dio Banske Hrvatske prešao je u neposredan carski posjed pod upravom Komore, a više od pola stoljeća nije sudjelovao u plaćanju kraljevskih poreza ni u ostalim financijskim obvezama Hrvatske.

44. Original
bakrorez	Veduta Novog Zrina.
45. Fotografija
bakroreza	Ahmed Ćuprilić, veliki turski
vezir osvaja Novi Zrin.
46. Fotografija
bakroreza	Rajmund Montecuccoli, glavni za-
povjednik carske vojske u tur-
skom ratu 1663-64.
47. Original
bakrorez
AH 1409	Bitka kod Sv. Gottharda 2.VIII
1664.
48. Original
bakrorez
NSB 152/1976	Smrt Nikole Zrinskog.
49. Fotografija
bakroreza	Veduta Čakovca.
50. Original
ulje na platnu	Petar Zrinski, portret, nepozna-
ti autor.
51. Original
ulje na platnu	Car Leopold.
52. Original
bakrorez
AH 1755	Fran Krsto Frankopan.
53. Original
bakrorez
AH 968	Petar Zrinski i Fran Krsto Fran-
kupan na stratištu.
54. Original
bakrorez
NSB 140/1976	Urotnici Franjo Nádasdy, Franjo
Wesselényi, Erazmo Tattenbach i
Petar Zrinski.

55. Original Kabinetski ormarić Frankopana.
56. Original Mač Nikole Zrinskog i kubura iz
oružje obitelji Zrinskih.
57. Legenda
- Godine 1683. Turci su poduzeli svoj posljednji pohod u Srednju Evropu. Sultan Mehmed IV pokušao je još jednom vratiti staru slavu Osmanskom carstvu koje je porušeno unutarnjim društvenim previranjima i bunama gubilo nekadašnju osvajачku moć.
- Pod velikim vezirom Kara-Mustafom vojska od 250.000 Turaka puna je dva mjeseca opsjedala Beč. Poráženi kod Beča 12. rujna 1683. od udruženih snaga carske vojske i prispjelih četa poljskog kralja Jana Sobjeskog, Turci su bili prisiljeni na uzmak. Bio je to početak turskog povlačenja iz srednje Evrope i velikog rata za oslobođenje 1683 - 1699. Poslije punih 150 godina Habsburgovci su pristupili konačnom izvršenju svoje obveze, koju su preuzeli 1527. kada su ih Hrvati izabrali za svoje vladare. Poduzeli su vojni pohod za oslobođenje ugarskih i hrvatskih zemalja od turske vlasti.
- Ofenziva carske vojske u Hrvat-

skoj u vrijeme velikog rata bila je potpomognuta ustaničkim akcijama. U Lici je ustanike vodio Marko Mesić, u Dalmaciji Stojan Janković i Ilija Smiljanić, a u Slavoniji Luka Ibrišimović. Mirom u Srijemskim Karlovcima 22. siječnja 1699. završava veliki rat u kojem je oslobođeno cijelo područje Ugarske osim Banata, područje Slavonije izuzev Srijema i Hrvatska do Une.

58. Fotografija
bakroreza	Veliki vezir Kara-Mustafa /1676 -
- 1683/.
59. Fotografija
bakroreza	Opsada Beča 1683.
60. Fotografija
bakroreza	Jan Sobjeski
61. Fotografija
bakroreza	Oslobodjanje Budima 1686.
62. Original
bakrorez	Bitka na Mohaču 1687.
63. Original
bakroreza
AH 1738	Virovitica
64. Original
bakrorez
AH 1742	Bitka za oslobodjenje Virovitice
1684.

65. Original
bakrorez	Bitka kod Dubice 1685.
66. Kopija originala
ulje na platnu,
portret	Stojan Janković
67. Original
bakrorez	Veduta Sinja
68. Original
oružje	Sablja Stojana Jankovića, buz-
dovan, sjekira i mač.
69. Original
bakrorez, portret	General Dünwald
70. Original
bakrorez, portret
AH 279	Fra Luka Ibrišimović
71. Original
bakrorez
AH 1403	Oslobodjenje Erduta 1687.
72. Original
bakrorez
AH 1424	Oslobodjenje Iloka 1688.
73. Fotografija
bakroreza	Marko Mesić
74. Originali
oružje	Četiri puške kolašice, puška
kremenjača, tri roga i posuda
za barut.
75. Original
bakrorez	Bitka kod Slankamena 1691.

76. Original
bakrorez	Bitka kod Sente 1697.
77. Original
bakrorez	Karta iz 1669.
78. Original
bakrorez	Ilustrativni prikaz mira u Sremskim Karlovcima 1699.
79. Originali
oružje	Tri buzdovana, sjekira, dva nadžaka i mlat /paradno oružje/.
80. Originali
oružje	Tri buzdovana, tri nadžaka, sjekira, mlat /ratno oružje/.
81. Crtež	Karta - granice Hrvatske utvrđene Karlovačkim mirom 1699.

Napomena:

Izložba "Oslobodjenje Hrvatske od Turaka u 17. stoljeću" iz serije "Značajne obljetnice i povijesne teme" bila je postavljena kao povremena izložba u Povijesnom muzeju Hrvatske tijekom veljače, ožujka i travnja 1979.

Materijal koji je posudjen iz Arhiva Hrvatske označen je "AH", a materijal iz Nacionalne i sveučilišne biblioteke označen je kraticom "NSB".